

การบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์

The Administration According to the Philosophy of Sufficiency Economy for Development
of Agricultural Produce of the Ministry of Agriculture and Cooperatives

พล อินทเสนี และ ประณต นันทิยะกุล

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก สนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการ (2) ปัจจัยและองค์ประกอบที่สนับสนุนและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ (3) แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 ท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 300 คน วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบโดยวิธีของ Miles and Huberman ใช้วิธีบรรยายแบบความเรียงใช้ค่าสถิติพรรณนา ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า สภาพสาเหตุและปัจจัยของการบริหารจัดการประกอบด้วย (1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) หลักการบริหารจัดการ (3) การพัฒนาด้านการเกษตร (4) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรและ (5) การมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยและองค์ประกอบที่สนับสนุนและเป็นประโยชน์เกิดผลดีต่อการบริหารจัดการ พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ และรูปแบบการบริหารจัดการ พบว่า แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

Abstract

This mixed method research mainly utilizes a qualitative approach with the support of a quantitative approach. The objectives of the study are: (1) to study the current problems and obstacles in the management of the Ministry of Agriculture and Cooperatives based on sufficiency economy philosophy for agricultural development, (2) to learn the factors and components that support and advance the management of the Ministry of Agriculture and Cooperatives based on sufficiency economy philosophy for agricultural development, and (3) to draw up the guidelines on the Ministry of Agriculture and Cooperatives based on sufficiency economy philosophy for agricultural development. The research instruments include structured in-depth interviews with 9 key informants, purposely sampled from those who have been involved in the management of the Ministry of Agriculture and Cooperatives

based on sufficiency economy philosophy for agricultural development, and questionnaires randomly given to 300 agriculturists in Suphan Buri Province. Miles and Huberman's approach to data analysis was adopted along with a descriptive analysis of the data and a descriptive statistics of the components. The results are as follows: (1) The current conditions and factors in the management of the Ministry of Agriculture and Cooperatives based on sufficiency economy philosophy for agricultural development consist of : sufficiency economy philosophy, management, agricultural development, organizational efficiency and effectiveness, and participation; (2) The factors and components that support and advance the management of the Ministry of Agriculture and Cooperatives based on sufficiency economy philosophy for agricultural development concern 5 following components; (3) The guidelines of the Ministry of Agriculture and Cooperatives based on sufficiency economy philosophy for agricultural development comprises 5 main components.

Keywords: management, sufficiency economy philosophy, agricultural development, Ministry of Agriculture and Cooperatives

ความนำ

การพัฒนาการเกษตรได้ดำเนินการมาตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2506) ซึ่งขณะนั้นภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ 29.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ในช่วงแผนพัฒนาแรก ๆ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550) การผลิตในภาคเกษตรมีการเจริญเติบโตค่อนข้างดี เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความเหมาะสมเชิงกายภาพในการทำการเกษตร มีแรงงานจำนวนมากและมีทักษะในการทำเกษตร แต่จากสภาพการผลิตที่ต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ดินฟ้าอากาศ ปริมาณน้ำฝน เป็นสำคัญ ความแปรปรวนของปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดฝนแล้ง น้ำท่วม ศัตรูพืช โรคแมลงระบาด มีผลต่อการเจริญเติบโตของสินค้าเกษตร นอกจากนี้ เมื่อเศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ไทยเปิดรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศและมีการผลิตแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น การผลิตภาคเกษตรโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม การบริการจึงเริ่ม

ขยายตัวค่อนข้างเร็วและในอัตราที่สูงกว่าภาคเกษตรที่แม้ยังคงขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องแต่เป็นไปในอัตราที่ช้ากว่า ส่งผลให้โครงสร้างการผลิตของประเทศเปลี่ยนไปและทำให้สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศภาคเกษตร (GDP ภาคเกษตร) ต่อ GDP ลดลง

การพัฒนาการเกษตรถูกกำหนดให้เป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของประเทศไทยมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบัน แต่มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายและแนวทางในแต่ละแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มปัญหาของภาคเกษตรและเศรษฐกิจสังคมโดยรวมในช่วงเวลานั้น ๆ เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตามในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9- 10 แนวทางการพัฒนาภาคเกษตรของประเทศให้ความสำคัญกับผลิตภาพการผลิตมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของผลิตภาพ

การผลิต (Total Factor Productivity Growth--TFPG) จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เศรษฐกิจการเกษตรขยายตัวอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว การเกษตรของประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การผลิตเพื่อยังชีพจนถึงการผลิตเชิงการค้าและธุรกิจ นอกเหนือจากการพัฒนาด้านการผลิตและปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตรแล้ว ยังมีการพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง โดยแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับเกษตรกร ครัวเรือน ชุมชนและระดับชาติ ซึ่งหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรที่เป็นรูปธรรมที่นำไปสู่ความพออยู่ พอกิน มีความมั่นคง และปลอดภัยด้านอาหาร ลดรายจ่าย พึ่งตนเองได้ และแก้ปัญหาความยากจน ภาคครัวเรือนและภาคชุมชน ในช่วงการดำเนินงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 หน่วยงานต่าง ๆ ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง มีเกษตรกรเข้าร่วมรับการฝึกอบรมรวมทั้งสิ้น 2.79 ล้านราย หรือร้อยละ 192.83 ของเป้าหมาย 1.45 ล้านครัวเรือน โดยการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ภายใต้อำเภอเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร อย่างไรก็ตามการดำเนินการก็มีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน เช่น การกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้าอบรม วิทยากรมีความสามารถในการปฏิบัติ แต่ขาดประสบการณ์และทักษะ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่น่าสนใจและการสนับสนุนงบประมาณที่ล่าช้า ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเป็นการบริหารจัดการที่จะนำไปกำหนดทิศทางหรือเป็นกลไก เพื่อการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยได้ศึกษาศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค ปัจจัยและองค์ประกอบที่สนับสนุนและเป็นประโยชน์เกิดผลดีต่อการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่สนับสนุนและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ (1) แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (3) แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาด้านการเกษตร (4) แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

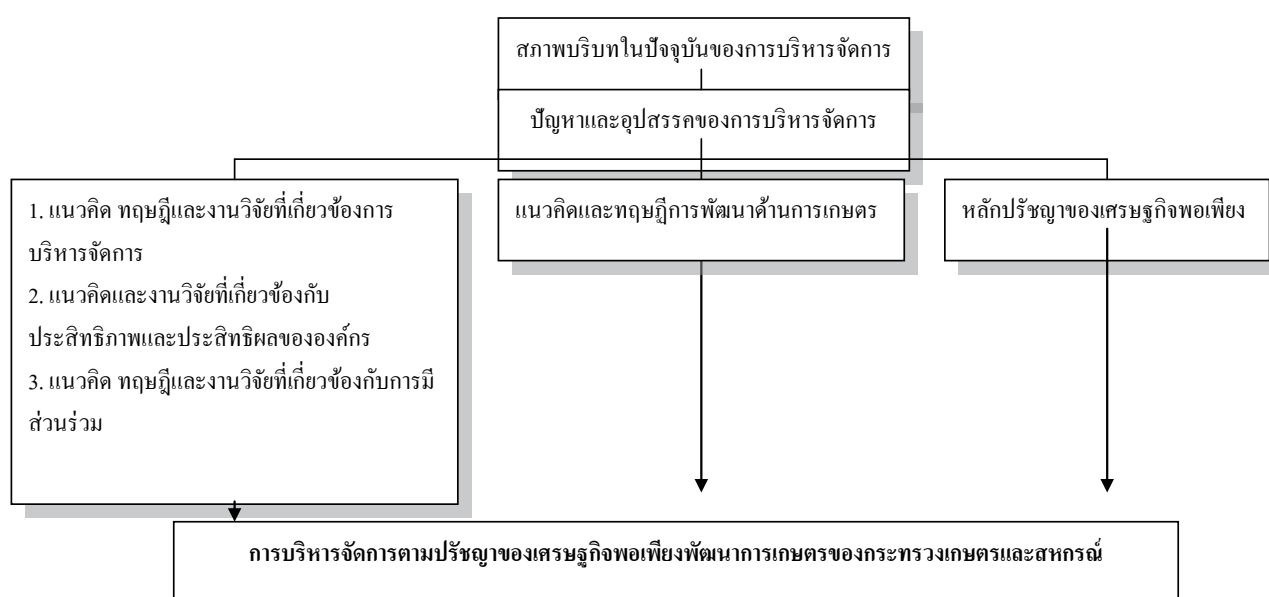
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรและ (5)

มีส่วนร่วม

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการสังเคราะห์ที่จะส่งผลให้ได้การบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้ประเด็นสำคัญของปัจจัย ตามภาพ 1.1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย โดยเป็นไปตามขั้นตอน ดังนี้ (1) การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (2) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ค้นคว้า (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 9 คน และสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 300 คน เลือกแบบแบ่งสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง จำนวน 6 ข้อ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการช่วยกำหนดแนวทางของการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นระบบ สำหรับในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่พัฒนามาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี เกี่ยวกับการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตร โดยในแต่ละแบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน คือ แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวและความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวม 2 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้ (1) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการและเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาและ (2) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มี

ส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์โดยวิธีอุปนัย วิเคราะห์และการพรรณนาความ ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี (2) การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพรรณนา คือ การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ในการศึกษาการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผลการวิจัยเสนอตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปัจจุบัน พบว่า คือ ปัญหาด้านปัจจัยและฐานทรัพยากรการผลิต ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรการผลิต ปัญหาเรื่องตลาด ปัญหาที่มาจากนโยบายพลังงานและปัญหาอันเกิดจากการขาดแคลนทรัพยากร สาเหตุปัจจัยของปัญหามาจาก ปัจจัยจากภายในเป็นปัญหากระบวนการของเกษตรกรเอง และปัจจัยจากภายนอก ซึ่งส่งผลกระทบและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคเกษตรกรรมอย่างรวดเร็ว ปัจจัยแรก มาจากนโยบายการค้าเสรีและปัจจัยที่สำคัญมาก คือ ปัจจัยอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอากาศโลก อีกทั้ง ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระบบกฎหมาย

โดยเฉพาะภาษีที่ไม่เอื้อต่อการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมีการใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ในเมือง ขณะที่มีการใช้ทรัพยากรอย่างมากในต่าง จังหวัด อีกทั้งภาคธุรกิจไม่เข้าใจการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทำให้เหมือนมีกระแสต่อต้านความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเข้าใจว่าต้องไม่พึ่งพาภายนอก การตั้งเป้าหมายเป็นไปในภาพรวม แล้วทำให้เหมือนเป็นเรื่องไกลตัวที่ต้องมีหน่วยงาน องค์กร เป็นผู้ดำเนินการทั้งที่เริ่มได้ที่ตัวบุคคลเองได้ คนไทยยังเห็นผลประโยชน์เฉพาะตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม ทำให้ปัญหาการคอร์รัปชันไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นประโยชน์และเกิดผลดีต่อการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า หากมองประโยชน์และเกิดผลดีต่อการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรในภาคประชาชนแล้ว พบว่า ทำให้ประชาชนมีกินมีใช้ ถ้าในภาวะปกติก็สามารถทำให้มีรายได้มากขึ้น ถ้าในภาวะที่มีอุทกภัยก็สามารถจะฟื้นตัวได้ โดยไม่ต้องให้ทางราชการไปช่วยมากเกินไปทำให้พึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี แต่หากมองประโยชน์และเกิดผลดีต่อการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรในภาคราชการแล้ว พบว่า ทำให้การบริหารจัดการในส่วนราชการเป็นไปอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

3. แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า แนวทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ (1) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (economics philosophy) (2) การ

บริหารจัดการ (management) (3) การพัฒนาด้านการเกษตร (agricultural development) (4) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (efficiently & effectiveness) และ (5) การมีส่วนร่วม (participate) การนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พร้อมกับการคาดหวังให้ประชาชนยึดถือการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้เป็นหลักพื้นฐาน อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสำคัญ คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข โดยประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงยั่งยืน ที่เป็นแนวทางนี้เพราะจะทำให้ประชาชนในชาติทุกระดับจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าในปัจจุบันกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการเกษตรโดยใช้หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ (moderation) ความมีเหตุผล (reasonableness) และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (self-immunity) ซึ่งสอดคล้องกับ สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงใน คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองอยู่ได้ โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่ไข่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจได้รวดเร็วแต่เพียงอย่าง

เดียว เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับ ส่วนนิติเอียวศรีวงศ์ (อ้างถึงใน คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา อุดมการณ์ โลกทัศน์ ความสัมพันธ์และค่านิยมบางอย่างอยู่ในนั้นด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง โดยทั้ง 4 ด้าน ที่จะกล่าวถึงนี้ คือ ส่วนที่เรารู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง ถ้าไม่เข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไป ทั้งนี้ ปรียานุช พินุลสราวุธ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิด และหลักปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานให้ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า น้อมนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว หรือกลุ่ม องค์กร ให้สามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

2. การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (management) พบว่า หลักในการบริหารมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและในแต่ละสถานการณ์ แต่ที่สำคัญที่ได้ยึดถือกันมาโดยตลอดคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม (participative management) โดยมีการปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่สำคัญ ๆ ทุกคนควรจะต้องรับรู้รับทราบ ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันทำ รวมทั้งการใช้หลักการบริหารแบบทีมงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Hicks (1972) กล่าวว่า การจัดการหรือการบริหาร (administration) 2 คำนี้จึงเป็นคำที่คนส่วนใหญ่คุ้นเคยและใช้กันอยู่

เสมออย่างกว้างขวาง จึงมีความหมายคล้ายคลึงกัน และใช้ทดแทนกันอยู่เสมอ เพราะฉะนั้น การจัดการคือการจัดการภารกิจภายในองค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามนโยบาย แผนงานที่ได้กำหนดไว้หรือการจัดการหมายถึง ภารกิจของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือหลายคนที่เข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของแต่ละบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ส่วนการบริหารหมายถึง การบริหารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในระดับและแผนงาน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้กับการบริหารในภาครัฐหรือองค์กรขนาดใหญ่จากความเห็นของนักวิชาการต่อคำทั้ง 2 จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของผู้ใช้ว่าจะมีความเหมาะสมไปในทางใด

3. การพัฒนาด้านการเกษตร พบว่า รูปแบบการพัฒนาด้านการเกษตร ประกอบด้วย การแก้ไข ปัญหาเรื่องดินและน้ำ ทฤษฎีใหม่ การเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ไขปัญหาดินถือว่า ดิน เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อดินเสื่อมโทรม ขาดความอุดมสมบูรณ์จะทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกพืชได้เช่นเดิม ปัญหาของดินที่มักพบอยู่เป็นประจำ คือ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ซึ่งแต่ละสภาพปัญหาดิน มีวิธีการแก้ไขที่แตกต่างกันออกไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาทดลอง เพื่อหาวิธีการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ บนที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนาที่ราษฎรน้อมเกล้าถวายจากสถานที่ที่มีความแตกต่างกัน อีกปัญหาหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริใน การแก้ไขให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืช ผืนดินแห่งนี้จึงเป็นโครงการศึกษาทดลองการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวได้ศึกษาทดลองด้วยกัน 3 วิธี คือ การแก้ไขด้วย

วิธีการทางธรรมชาติโดยใช้น้ำฝน การจัดทำแปลง ทฤษฎีใหม่และทดลองใช้ปูนมาร์ลและน้ำจาก ภายนอกมาเจือจาง และวิธีสุดท้ายใช้ถั่วลอยลิกไนต์ ที่เป็นส่วนประกอบในการก่อสร้างเขื่อนคลอง ท่า ค่านมาศึกษาทดลองด้วย ซึ่งผลสำเร็จของการศึกษา ทดลองจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เกษตรกรที่จะนำไปใช้ แก้ ปัญหาดินในพื้นที่ของตนเอง (4) ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กร (efficiently & effectiveness) พบว่า หลักสำคัญของประสิทธิภาพ ได้แก่ การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (equitable service) การบริการอย่างรวดเร็วทันเวลา (timely service) การให้บริการอย่างทันเวลา (ample Service) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (continuous service) การ ให้บริการอย่างก้าวหน้า (progression Service) หลัก สำคัญของประสิทธิผล ได้แก่ แนวทางที่มุ่งเน้นการ บรรลุเป้าหมาย (the goal-attainment approach) แนวทางเชิงระบบ (the systems approach) แนวทาง เชิงกลยุทธ์เฉพาะส่วน (the strategic-constituencies approach) และแนวทางการแข่งขันคุณค่า (the competing-values approach) ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Thomas & Waterman เขียนในหนังสือ ชื่อ In Search of Excellence คุณลักษณะ 8 ประการที่ กล่าวว่า การบริหารของบริษัทอเมริกันที่ประสบ ความสำเร็จทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ มุ่งเน้นการปฏิบัติ (a bias for action) มีความใกล้ชิด กับลูกค้า (close to the customer) มีความอิสระใน การทำงานและความรู้สึกเป็นเจ้าของ กิจกรรม (autonomy and entrepreneur-ship) เพิ่ม ผลผลิตโดยอาศัยพนักงาน (productivity through people) สัมผัสกับงานอย่างใกล้ชิดและความเชื่อมั่น ในคุณค่าเป็นแรงผลักดัน (hands-on and value driven) ทำแต่ธุรกิจที่มีความเชี่ยวชาญและ เกี่ยวเนื่อง (stick to the knitting) รูปแบบเรียบง่าย ธรรมดา พนักงานอำนาจการหรือส่วนกลางมี

จำกัด (simple form and lean staff) และเข้มงวดและ ผ่อนปรนในเวลาเดียวกัน (simultaneous loose-tight properties) และ Peters and Waterman ในการค้นหา ความเป็นเลิศในช่วงต้นปี 1977 พบว่า ปัจจัยที่มีผล ต่อความสำเร็จในการดำเนินงานนอกจากกลยุทธ์และ โครงสร้าง ยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยง กันทั้งหมด 7 ปัจจัย ซึ่งจะส่งผลถึงประสิทธิผลของ งาน ได้แก่ โครงสร้าง กลยุทธ์ บุคลากร สไตล์การ จัดการ ระบบ ค่านิยมร่วม ทักษะ (5) การมีส่วนร่วม ซึ่งพบว่า หลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ร่วมกัน ศึกษา ค้นคว้าและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน ตลอดจนความต้องการในชุมชน ร่วมพัฒนา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาและ ลดปัญหาของชุมชน เพื่อสร้างสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็น ประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองตอบต่อความต้องการ ในชุมชน ร่วมวางแผนนโยบายหรือวางแผน โครงการและกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและสนอง ความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจในการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อ ส่วนรวมหรือชุมชน ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการ บริหารงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ร่วม ลงทุนในกิจกรรม โครงการชุมชนตามขีด ความสามารถของตนเองและหน่วยงานที่วางไว้ และ ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และซ่อมแซมรักษาโครงการ กิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้ง ในเอกชนและรัฐบาลให้ได้ใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่ง สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภา สถาบันราชภัฏ และทบวงมหาวิทยาลัย (2545) ได้ ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือ ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการ กำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมใน การรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมใน การ

ควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า มี 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็น กระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วน ร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ และการมีส่วนร่วม ทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การ ส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดย ประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่ง ความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จาก การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการ กระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็น ส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของ ตนเอง นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2547) กล่าวว่า การมี ส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและ อารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผล ของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ ให้บรรลุ จุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิด ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย โดย แบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบายองค์แห่งการเรียนรู้ของ บุคลากรและมีบุคลากรที่เรียนรู้ตลอดเวลาและเรียนรู้ ร่วมกัน เป็นองค์การที่รู้เท่าทันกับสถานการณ์การ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ไม่อาจคาดเดาได้และสามารถ ปรับตัวอยู่รอดและประสบความสำเร็จมากกว่า องค์การที่ไม่สามารถปรับ ตัวเข้ากับสถานการณ์ได้
2. นโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในองค์การได้อย่างมี ประสิทธิภาพ
3. การคิดค้นและพัฒนางานเกษตรกรรม ยังยืนต้องยกระดับสู่ประเด็นทางนโยบายเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันต้องพัฒนามุมมองในเชิงนิเวศ วัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดการแก้ปัญหาเกษตรกราย ย่อยในวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. การเปลี่ยน แปลงภาคเกษตร โดยเฉพาะ ในเรื่องการลดลงของเกษตรกรรายย่อย และแนวโน้ม การมีบทบาทมากขึ้นของบรรษัทข้ามชาติ (ด้าน อาหารและการนำเข้าพืชอาหารเมื่อขาดแคลน การค้า เกษตรที่เชื่อมโยงกับภูมิภาค การค้าในบริบทภูมิภาค เช่น contract farming เป็นต้น) รวมทั้งแนวโน้มการ ผูกขาดด้านอาหาร และทรัพยากรพันธุกรรมมีเพิ่ม มากขึ้น การติดตามนโยบาย และการสร้างพื้นที่ทาง สังคมของเกษตรกรรายย่อย เป็นเรื่องต้องดำเนินการ ควบคู่กัน
2. การรับมือกับปัญหาโลกร้อน ผลกระทบ ต่อเกษตรกรรม ความมั่นคงทางอาหาร การรักษาฐาน ทรัพยากรอาหาร และการรุกของพืชพลังงาน ฯลฯ อาจจำเป็นต้องพัฒนาพลังงานชีวภาพของชุมชน เกษตรกรรมยั่งยืน หรือมีแผนจากชุมชนในเรื่อง พลังงานชุมชนกับเกษตรกรรมยั่งยืน สำหรับการ แก้ปัญหาเรื่องพลังงาน รวมถึงการศึกษาหรือมีแผน

รับมือกับปัญหาผลกระทบต่อชุมชนเกษตรกรรมอัน
เนื่องจากปัญหาโลกร้อน

3. ความมั่นคงทางอาหารเป็นประเด็นที่
กำลังจะกลายเป็นปัญหาสำหรับสังคมไทย อัน
เนื่องจากผลกระทบจากการค้าเสรี และปัญหา
พลังงาน ความมั่นคงทางอาหาร เกี่ยวพันกับประเด็น
สิทธิเกษตรกรและชุมชน กับฐานทรัพยากรอาหาร
รวมทั้งกับผู้บริโภคโดยรวม เครือข่ายจะสร้าง
ศักยภาพในการพึ่งตนเองของเกษตรกรอย่างเป็นจริง
ได้อย่างไร

4. งานผู้บริโภคและงานด้านการตลาด ทั้ง
การตลาดและการค้าที่เป็นธรรม (หลายรูปแบบ
หลายช่องทาง) ในมิติที่บูรณาการกับการผลิตและ
การพัฒนาของเกษตรกรและชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยต่อเนื่องโดยการวิจัยจำแนก
แต่ละองค์ประกอบในกระบวนการหลักของแนว
ทางการบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์โดยแยกการทำวิจัยเฉพาะในแต่ละ
องค์ประกอบ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการ
บริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
พัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. ดำเนินการวิจัยต่อยอดการหาวิธีส่งเสริม
การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อมวลชน
รวมถึงการเพิ่มเวลาให้กับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ
การพัฒนาคน การพัฒนาสังคม และการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจ
พอเพียง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2550). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10*
นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2547). *กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*.

กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2551). *คลังหลวงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเศรษฐกิจ
พอเพียง.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*.

กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง.

Hicks, H. G. (1972). *The Management of Organizations: A Systems and Human Resources Approach* (2nd ed.).
New York: McGraw-Hill.

Peters, T., & Waterman, R. (1982). *In Search of Excellence*. New York: Harper & Row.